

É Romani Glinda

Rosa Taikon
får Palmepriset!

Tema
27 januari

DO är inte nöjda
med Skånepolisens
förklaringar

Den romska ledaren

Kära läsare, vem blir klok på vädret? Dagstemperaturer mellan fem och tio plusgrader redan i februari. Vad månne vädret bli den 8 april? Det lutar mot sommarvärme. Kanske skulle man chansa på utomhusverksamhet för den Internationella romerdagen. Nej, man kan aldrig lita på vädret. Vi behåller vår bokningen på Tensta Träff.

Men vem kan man lita på? Kan man lita på att SIN, som skulle utreda Skånepolisens kringresande register, gick tillräckligt djupt för att utreda om registret var upprättat på etniska grunder? Svaret är nej! Alltför många romer är missnöjda med utredningen och kräver att en utomstående granskning kommer till. Vi väntade länge på DO:s rapport och till slut kom den.

”DO bedömer att Polisen i Skåne inte har lämnat en godtagbar förklaring till registrets benämning, vare sig i dess första eller senare form. Om syftet inte var att kartlägga romer tycks det inte finnas någon rimlig förklaring till den ursprungliga benämningen ’Konflikt, Staffanstorp romer’. Även beteckningen ’Kringresande’ kan förknippas med romer, då ordet ibland har använts som en omskrivning för romer.” säger DO. Nu har Skånepolisen inlett arbetet med att få till en oberoende granskning av vad som ligger bakom registret.

Är inte detta svar på tal! Nu vore det väl fan om inte en opartisk granskning kommer till. Sedan har vi det här om socialförvaltningens akter som ligger i säkert förvar i arkivet i frihamnen. Hyllmeter med pärmar märkta med Z för äkta zigenare, halv-Z om man hade en icke-romsk förälder och trekvarts Z om släktskapet var mer uppblandat. Skrämmande märkning på romska akter. Det är lätt att tankarna går tillbaka till 30-talets Tyskland och Österrike. Där hade socialför-

valtningarna den största informationen om romer. Romer ansågs ju även vid den tiden vara ett socialt problem och skulle utplånas.

Stockholms stad hade begärt en utredning om socialregistret och den kom. Där sa man att registret var upprättat i gott syfte och att det vore synd att rensa i den, då skulle ett kulturarv försvinna. Jo, jo.

Förresten, polisen i Tyskland skapade ett omfattande register över romerna innan kriget. I Nürnbergrättegångarna sade man att registret hade skapats i gott syfte och att det inte var ett etniskt register. Men sedan kom det fram att registret gjordes för att stävja kriminalitet. Men varför känner jag igen detta?

Ingen kan väl ha missat allt skriveri om gaturomerna. Hot om vräkningar och som jag ser det, Stockholm kränker dessa europeiska människors mänskliga rättigheter då det inte hjälper till, utan överlåter hjälpen på frivilliga hjälporganisationer. Det som värmer är att det finns så många människor som faktiskt bryr sig om dessa fattiga romers miserabla öde. I Stockholm har många nätverk startats för att hjälpa dem och en demonstration hölls på Plattan i Stockholm.

Jo, med tanke på Europa. Det är ärofyllt att vi har en romsk kvinnlig delegat till Europavalet i vår som kan lyfta de romska frågorna på hög politisk nivå. Romer glöm inte att rösta i Europavalet den 25 maj, lägg era röster på Soraya Post! Men glöm för all del inte det nationella valet i september. Nu om någonsin är det viktigt att romerna vallfärdar till valurnorna. Romska riksförbund måste ta sitt ansvar och vara aktiva i valfrågorna.

Tjo flöjt! sa Janne Vännman.

Fred Taikon

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion:

Maja-Lena Taikon, Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund,
Veronika Portik och Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: mia@romaniglinda.se

Vår bidragsgivare
Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

Missa inte!

22 DO Angenta Broberg
är inte nöjd med Skånepolisens
förklaringar.

6 Romani Rose
talade i Stockholm den 27 januari.

25 Rosa Taikon
har belönats med Palmepriset.

12 Soraya Post
står som förstaval för
FI i årets val till
Europaparlamentet.

I detta nummer kan du läsa om

Bilden på framsidan är tagen 27 januari på Raoul Wallenbergs torg av Rosario Ali.

ALLA TALAR OM

4 Rosa Taikon tar emot
Palmepriset 2013 i Riksdagen "för
sin livslånga kamp för mänskliga
rättigheter".

TEMA 27 JANUARI

6 Romani Rose talar på
Förintelsens minnesdag, både på
Raoul Wallenbergs torg och i
Sankt Jacobs kyrka.

PORTRÄTTET

12 Soraya Post berättar om sin
kandidatur till Europaparlamentet
för FI.

ÉRG TAR EN LATTE MED

15 Rosario Ali berättar om
arbetet och resorna med Romané
Buča.

ROMSKA SAMTAL.

16 Eskil Franck bjöd in till
dialogmöte med romer på Forum
för levande historia.

18 Ulla Hamilton bjöd in
Stockholms romer i stadshuset.

BAKRO

19 Gubben Bakro funderar
kring kränkningar och kulturarv.

SEMINARIUM

20 Finska institutet lyfte
romernas situation i Europa,
Sverige och Finland.

INTERVJU

22 DO Agneta Broberg berät-
tar om DO:s syn på Skånepolisens
register över romer.

FILM OCH LITTERATUR

25 Papusza den romska poe-
sins moder på film och i ny bok.

STOCKHOLM DEMONSTRERAR

28 Olika organisationer stod
upp för de romska EU-migranter-
nas rättigheter.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

29 Jonny Ivanovic har öppnat
sitt fotoalbum för oss. Dessa foton
är tagna under 60-talet i
Stockholm.

MIAS MATSIDOR

30 I detta nummer får du lära
dig att laga till en gnocchi alla
Nonna.

Rosa tar priset!

Åter igen uppmärksammas Rosa Taikon för sitt ihärdiga arbete för romernas mänskliga rättigheter. Den här gången var det Olof Palmes minnesfond som uppmärksammade hennes arbete.

Under en ceremoni i Riksdagens andrakammarsal tilldelades hon priset av Lisbet Palme.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Silversmeden, samhällsdebattören med den långa pekpinnen och den oförtröttliga kämpen Rosa Taikon fick i januari i år 2013 års Palmepris "för sin livslånga kamp för mänskliga rättigheter".

I motiveringen från Olof Palmes minnesfond heter det att hon även "personifierar fem decennier av kamp för romernas kultur och medborgerliga rättigheter och att hon genom sitt konstnärskap har berikat samhället."

Priset, som instiftades 1987, är på 75 000 dollar.

Med en intensitet få förunnat har Rosa Taikon kämpat för sitt folk. Hon var mycket aktiv redan på sextioalet och demonstrerade för romernas rätt till skola och bostad tillsammans med sin syster Katarina Taikon, Hans Caldaras och Tomas Hammarberg.

Rosa Taikon har även hållit den romska silversmidesträdningen vid liv.

Hon är idag 88 år, men det hindrar henne inte från att föreläsa om romer och romers historia runt om i Sverige.

Andrakammarsalen var fylld till bredden när ceremonin inleddes.

Lisbet Palme sade att Rosa Taikon får priset för sin livslånga kamp för mänskliga rättigheter. Hon sade också att Olof Palme och Rosa Taikon hade något gemensamt. Båda har vikt sina liv åt kampen för människors lika värde.

– Människors lika värde är varpen, kulturen anger mönstret som idag är Rosa Taikon.

och det råkar vara jag. Men jag måste få säga att jag delar detta pris med min syster Katarina Taikon. Det var hon som

Rosa Taikon tar emot priset av Lisbet Palme.

Rosa var lika uppspelt och glad som vi är vana att se henne vid sådana här tillfällen.

– Det är en stor ära och en fantastisk händelse som har hänt en romsk person

öppnade dörrarna för romer på sextioalet.

Rosa påminner om att när FN kom med lagen om mänskliga rättigheter, var det rättigheter som aldrig gällde för romer.

– Men Olof Palme sträckte ut en hand till romerna. Vi skulle tömma lägergettona. Han talade på sextio-talet om ökad jämlikhet, men han satt inte ensam i Riksdagen. Han hade många kollegor emot sig.

Rosa Taikon talade även om Skånepolisens register över romer.

– Varför är fyraåringar med i registret? Jo, de är romer. Romer är inga änglar. De är som alla andra. Det finns ärliga, oärliga och de som är kriminella. De som har gjort något ska beivras, men man får inte dra alla över en kam.

Sedan var det dags för den tidigare

Rosa har något viktigt att säga till Stefan Löfven.

han är mycket engagerad i, de rumänska tiggarna på våra gator.

– Hur kan man gå förbi en människa som inte har mat för dagen, som inte kan leva hyggligt i sitt eget land utan måste ta sig till ett annat land för att tigga? Rumänska regeringen lyfter inte ett finger för att hjälpa romerna, sade Rosa.

Hon menar också att de pengar som EU skickar till romernas hjälp bara hamnar i korrupta politikernas fickor.

Efter att Hans Caldaras med sitt band spelat var det åter dags för ett samtal. Denna gång mellan Brisilda Taço och Thomas Hammarberg.

Brisilda Taço är albansk rom från Tirana. För ett år sedan tog hon en fil. kand. i kommunikation vid

Europeiska universitetet i Tirana. Hon är en av mycket få romer i Albanien som tagit en universitetsexamen.

– Allting började på ”the Social Center” i Kinostudio, berättade hon.

Det var centret som stödde henne och såg till att hon lyckades klara av sina akademiska studier.

Det är ovanligt att romska flickor i Albanien går ut grundskolan, många arbetar tillsammans med sina föräldrar från det att de är mycket små, och många blir bortgifta tidigt, redan vid 14 års ålder.

Brisilda underströk vikten av att romer måste skaffa sig en bra utbildning.

EU-kommissionären och före detta generalsekreteraren för Olof Palmes minnesfond, Thomas Hammarberg, att ha ett samtal med Rosa. Han passade på att inleda med ett brännhett ämne som

Brisilda Taço samtalar med Thomas Hammarberg.

Efter mer musik av Hans Caldaras och hans gäng var det mingel med vin och tilltugg.

Det var en trött men mycket nöjd Rosa Taikon som mötte publiken.

Romani Rose

Förintelsens minnesdag

I år låg fokus på romerna under högtidlighållandet av Förintelsens minnesdag. För att markera det hade Romani Rose bjudits in. Romani Rose, chef för det romska dokumentations- och kulturcentret i Heidelberg i Tyskland.

Ceremonierna tog sin början på Raoul Wallenbergs torg och fortsatte i S:t Jacobs kyrka. Arrangörer var Forum för levande historia och É Romani Glinda i samarbete med Domkyrkostiftet.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Minnestunden inleddes med att den romska kören Amé sam rom sjöng Gelem, gelem. På första bänk satt kronprinsessan Victoria med prins Daniel.

Det var mycket kallt, som det brukar vara denna dag, vid Raoul Wallenbergs torg. En isande vind drog in från Nybroviken, något som Forum för levande historias överintendent tog fasta på.

– Det är fem minusgrader just nu. Ni som står här har varma kläder på er. I Birkenau den här dagen 1945 var det minus 15 grader och fångarna hade bara pyjamasliknande kläder på sig. Så det är som det ska vara. Det ska bita lite när vi minns.

Han påminde också om att det i år är 70 år sedan den så kallade ”Zigenarnatten” inträffade, natten då alla

kvarvarande romer i Auschwitz-Birkenau gick sin sista vandring mot gaskamrarna.

Sveriges EU-minister Birgitta Ohlsson underströk vikten av att aldrig glömma och att det största hotet idag är likgiltighet.

– Det som hände romerna är ett mörkt kapitel i Europas historia. Vi har en skuld till dem. Den systematiska utrotningen av romer är fortfarande okänd. Under Nürnberggrättegångarna fick inte romerna någon talan. Det är en stor europeisk skandal.

Högtidens huvudtalare var Roamni Rose.

– Vi som är sinti och romer delar det fruktansvärda ödet med judarna att systematiskt ha förintats i de europeiska

länder som varit ockuperade av nationalsocialisterna. Platser som Auschwitz, Majdanek, Treblinka, Dachau, Buchenwald och Bergen-Belsen symboliserar också förintelsen av vår minoritet.

Han påminde om det kunskapsvakuum som råder när det gäller den romska Förintelsen.

– Folkmordet på sinti och romer har i många europeiska länder inte blivit en del av den

nationella hågkomsten och detta trots att vår minoritet har varit bosatt i dessa länder sedan många hundra år tillbaka.

Några timmar senare samlades ett stort antal människor i S:t Jacobs kyrka vid Kungsträdgården.

Eskil Franck

Kvällens moderator, Rosario Taikon Ali, underströk vikten av att en sådan här dag minnas hur lågt en människa kan sjunka. Både Domprost Hans Ulfvebrand och Ärkebiskop Anders Wejryd uttryckte stor förnöjsamhet att få vara värdar för denna dag.

– Romerna skulle förintas på grund av de egenskaper de hade som grupp. Det var rasism. I Sverige diskriminerades romer. Sverige höll sina gränser stängda för romer fram till 1954. Det har tagit tid att se den systematiska diskrimineringen av romer. De som inte har något värde kan man diskriminera. Kristna kyrkor har också varit en del i detta brott. Det får inte hända igen, sade Anders Wejryd.

Janny Schella sjöng sedan en romsk sång.

Fred Taikon från ÉRG föddes den 1 maj 1945 när fredsfördraget undertecknades.

– Idag högtidhåller man den 27 januari i många städer i Sverige och i hela världen, men FN låter inte romerna vara med i den minnesceremoni de arrangerar.

Fred påpekar att det finns många som förnekar Förintelsen.

– Just därför måste vi se upp när nazisterna visar sitt fula tryne. Vi får inte heller glömma romernas marsch mot en säker död i Transnistrien, alla dessa romska massgravar, de flesta okända, som finns runt om i

Östeuropa. Vi får inte heller glömma alla de romer vi ser på våra gator idag. Det var deras förfäder som tvingades till Transnistrien.

Ljuständningssceremonin utfördes av två äldre romska överlevare från Förintelsen.

Nu var det dags för Romani Rose att

Birgitta Ohlsson

hålla sitt andra tal. Han inledde med att tala om dagens situation för romer och sinti.

– På en minnesdag som denna måste vi också föra på tal hur många av dem som tillhör vår minoritet som lever i en situation i sina hemländer utan någon som helst respekt för mänskliga rättigheter. Den ekonomiska krisen i Europa har lett till rasistiska angrepp på minoriteter. De blir till syndabockar för samhällskonflikter och problem. Det är en ny form av alltmer våldsbenägen rasism som riktar

sig huvudsakligen mot sinti, romer och judar.

Han menade att ansvaret ligger hos de regeringar det berör.

– Därför ska det inte enbart vara minoriteter och det civila samhället som värjer sig mot rasism och diskriminering – främst måste detta vara en uppgift för de ansvariga regeringarna och även de underordnade myndigheterna och kanske särskilt i de nya medlemsstaterna i Europeiska Unionen.

Rose underströk att det set mörkt ut

Kronprinsessan Victoria och prins Daniel anländer till Raoul Wallenbergs torg.

Den romska kören Amé sam rom.

nu.

– Men tyvärr sker ofta just motsatsen. Det är med stor sorg vi konstaterar att även etablerade partier som medverkar i regeringar använder sig av en populistisk retorik på minoriteternas bekostnad. På så sätt förflyttas högerextrema positioner till samhällets mitt vilket gör att icke-demokratiska partier stärks.

Han nämnde Martin Luther King.

– Även vi sinti och romer har denna dröm. Att ett barn fött i ett europeiskt land i en sinti eller romsk familj får samma möjlighet till ett rikt liv, styrt av egna val som alla andra barn i Europa, avslutade Romani Rose.

Witt Mihaj spelade på sin gitarr och sjöng innan det var dags för poeten Bengt O Björklund att läsa sin gripande dikt om romerna som tvingades till Transtrien.

Näste talare var Thomas Hammarberg, en världskänd kämpe för mänskliga rättigheter som sedan 60-talet varit engagerad i romernas kamp för sina rättigheter.

– Syftet med denna dag är att minnas och dra lärdomar, men sju, åtta decennier

senare är det fortfarande svårt. Har vi verkligen dragit några lärdomar? Förstår vi varför Förintelsen skedde? Varför det fanns bödlar?

Hur kunde anti-ziganismen och antisemitismen få ett så starkt fotfäste? Varför var det så få som reagerade när deportationerna mot den slutgiltiga lösningen pågick?

Hat tog upp den historiska diskrimineringen i Sverige med fördrivningar och tvångssteriliseringar.

– Den kommande vitboken måste åtföljas av en ursäkt från regeringen. Den romska historien måste finnas i undervisningen i våra skolor. Det borde finnas en min-

nesplats för den romska Förintelsen här i Sverige dit man kan gå för att minnas.

Han talade om skandalregistret och

Zdzislaw Bilicki berättade om sin pappa som överlevde Förintelsen.

om de romska tiggarna.

– Om vi menar allvar måste en kommission tillsättas som granskar diskrimi-

neringen i vårt samhälle, både i Sverige och i Europa.

Även Jakob Silberstein spelade gitarr och sjöng på romanés.

Näste talare var Eskil Franck från Forum för levande historia, FLH.

– Vågen in i gaskamrarna var den samma för alla utan åtskillnad. I år är det fokus på de romska offren. Det förtjänar de.

Han berättade om den treårssatsning som FLH startat med fokus på romer.

– Jag önskar att den 27 januari 1945 var en början på er upprättelse, men än idag är hot och våld på en pöbelnivå och på en politisk nivå. Det är en skam.

Han menar att det värsta som kan hända är uppgivenhet.

– Vi måste göra tvärt om. Ju mer intoleransen sprider sig, ju mer måste vi bädda för att samhället blir ett samhälle där vi håller ihop. Vi kan inte vaccinera oss mot

intolerans, men vi kan arbeta för att stärka det demokratiska immunförsvaret. Vi måste ta rädslan på allvar. Den är genuin och stark, men vi får aldrig acceptera grunderna för denna rädsla. Fördomar får aldrig stå oemotsagda.

Bengt

Mosesson läste en psalm på hebreiska och svenska, innan Zdizislaw Bilicki berättade om sin pappa som överlevde Förintelsen. Det var ett gripande vittnesmål.

Rosario ali Taikon

– Min far har berättat fragment för mig och mina syskon under hela min uppväxt. Han togs i razzia en Polen 1945 och hamnade i koncentrationslägret i Birkenau. Han hade ingen aning om vad som väntade honom eller hur länge han skulle vara där. Han kunde inte förutse de fem års helvete som väntade honom.

De gjorde experiment på Bilickis pappa och andra romer för att se hur effektivt giftet som senare skulle användas i gaskamrarna var. Några få överlevde dessa experiment med giftgas.

– Min far visade inte upp några symp-

Thomas Hammarberg

Domprost Hans Ulfvebrand

tom, kanske för att han var så ung. En judisk läkare tipsade honom vad han kunde äta för att bli sjuk och slippa ett nytt experiment.

Bilickis pappa förlorade allt hopp om att kommas ut levande.

– Jag frågade honom vad som var värst. Han svarade att det var att se vänner och barn bland de döda kropparna. När han till slut kom hem var han en förändrad man. Han var inte längre en ung man med framtidstro. Han hade blivit härdad och jag hade svårt att leva upp till hans förväntningar, berättade Bilicki med gråten i halsen.

Ärkebiskop Anders Wejryd

Kören, Jacob Ringart,
Willy Silberstein och
Per Westerberg.

Minnestund i Riksdagen

Årets minnestund i Riksdagen för Förintelsens offer var högtidlig och vacker med tal och körmusik. I publiken satt bland andra ett tiotal judiska överlevare från nazisternas fasor.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Minnesstunden hölls i Bankhallen. Just innan ceremonin startade släcktes den ner och Lilla kören från Adolf Fredriks skolklasser tillsammans med Adolf Fredriks kammarkör kom in på scenen.

De börjar sjunga. Det är mycket vackert.

Jacob Ringart är en överlevare från förintelsen som överlevde både Lodz ghetto, Auschwitz-Birkenau och ett arbetsläger i Braunschweig. Efter kriget kom han till Sverige och utbildade sig till ingenjör. Han rullas fram i rullstol, men har svårt att läsa sitt manus. Efter stund tar hans son över.

Berättelsen fokuserar på vad som hände på interneringslägret i Sverige där han först hamnade tillsammans med andra överlevare.

– Jag är född 1925 i Polen. Mina föräldrar gasades ihjäl. Efter kriget hamnade jag i en äldre skolbyggnad omgiven av taggråd Trelleborg. Vi sorterades i sjuka och friska och övervakades av polis. Vi hade det mycket tråkigt om

dagarna tills vi hittade en övergiven syateljé med några tyger. En av oss som var skräddare gjorde näsdukar av ett tyg.

Tre dagar innan lägret skulle tömmas kom polischefen som basade över internerna och sade att det var omoraliskt att stjäla tyg. Att den som hade gjort det måste komma fram och erkänna.

– Vi kände oss fängslade på nytt. Polischefen kallade oss tjuvar. Han hade ingen aning om vad vi varit med om. Han sade att att om ingen erkände skulle vi få vara kvar i lägret.

Till slut släpptes de i alla fall. Jacob Ringart hade då fått diagnosen TBC. Ungefär samtidigt träffade han en annan överlevande. En kvinna.

– Hon hade fantastiskt snygga ben. De var gifta i 60 år.
Per Westerberg är Riksdagens talman.
– Runt om i världen uppmärksammas den 27 januari. Förintelsen var en systematisk utrotning. Skiljelinjen mellan humanism och barbari är tunn. Idag fort-

går förtrycket av romer. Minnesdagen är en dag som står emot de främlingsfientliga vindar som blåser idag. Vi får aldrig vika oss för våld, hot mot demokratin och människors lika värde.

Nu klingade den ljuvliga kören bakom oss i den dunkla hallen.

Willy Silberstein är andra generationens överlevare och journalist. Sedan 2009 är han också ordförande för Svenska kommittén mot antisemitism.

– Vem hade trott att vi idag skulle behöva en kommitté mot antisemitism i Sverige. Det är svårt att vara jude i det här landet idag, eller muslim eller rom. Judehatet har ökat. Hälften av alla judar i Sverige vågar inte visa att de är judar. Några känner sig så hotade att de flyttar från städer de levit i hela sitt liv. Var är indignationen över detta? Vi har lärt oss vad tystnad och passivitet kan göra. Nu måste vi säga ifrån.

Peter Rådberg (mp) har varit minnestundens presentatör.

– Idag hedrar vi också de romska offren. Det är 70 år sedan den så kallade ”Zigenarnatten” då alla romer i Auschwitz-Birkenau gasades ihjäl den 2 augusti. Vi får aldrig glömma.

Minnesstunden avslutas med att kören sjunger en traditionell romsk sång.

Förintelsen minnesdag i Borås

I år är det 70 år sedan den så kallade "Zigenarnatten" vilket Borås uppmärksammade på Förintelsens minnesdag med utställningen Romer under Förintelsen. Utställningen som är producerad av Forum för levande historia berättar hur romerna idag och genom historien varit förföljda, diskriminerade och hotade.

Text: Marie- Louise Weise **Foto:** Markus Liljedahl

Det var inte förrän under 1980-talet som Tyskland erkände att romerna utsatts för ett folk mord under andra världskriget och att de varit ett mål för nazisternas ras- och utrotningspolitik. En bro mellan då och nu visades parallellt med utställningen på belysta tio stora utomhusskärmar med bilder av fotografen Joakim Roos.

Dagen började med att Anna Agoston, muntlig berättare från "Nätverket Berätta Vidare" återgav episoder och ögonblicksbilder ur några överlevandes liv. 500 elever var inbjudna och det var fullsatt. Dessutom visades kortfilmen Seven Minutes in the Warsaw Ghetto. Dockfilmen gestaltar en verklig händelse från Warszawas getto 1942 där huvudpersonen är en judisk pojke som bor med sin mor och mormor.

Utanför Kulturhuset anordnades en ljusceremoni tillsammans med Svenska kyrkan, Romani kulturförening, Rädda Barnen och Röda korset. Här kunde allmänheten tända minnesljus och se utställningarna. Klockan 17 hälsade kommunstyrelsens ordförande Ulf Olsson alla välkomna och Nuri Selim från romska rådet i Göteborg invigde med att berätta om utställningen Romer under Förintelsen och beskrev romernas situation över tid. Han hade också ett kortare samtal med Joakim Roos som under de senaste tio åren följt människor på flykt från bland annat kriget i forna Jugoslavien. Joakim Roos ger röst åt människor, främst romer, som än idag inte fått möjlighet och tillstånd att rota sig i Europa. Bland andra Alisa, en kvinna som under tjugo års tid rest från plats till plats för att kunna slå sig ner och få ro. Utställningen visar på olika sätt att än är de vandrande romernas tid inte över.

Förintelsens minnesdag besöktes av cirka 800 personer. På scenen hölls tal av kommunfullmäktiges ordförande Per-Olov Höög som poängterade hur viktigt det är att vi aldrig glömmet. Integrationsministern Erik Ullenhags talade om antisemitism och framförallt om antiziganismen idag – i Sverige och i Europa. Det fick publiken att applådera mycket varmt. Lena Einhorn berättade sin mammas överlevnadsberättelse från ghetton i Warszawa. Judiska föreningens Susanne Sznajderman-Rytz beskrev när Jiddischland låg i Borås.

Talen varvades med sång och musik av Fjärdingskolans kör.

Mycket glädjande var att det här året

fanns det ett flertal romer bland publiken. Bland andra från Romani kulturförening, men också hitresta romer från Rumänien, som med hjälp av tolk tog del av kvällen.

Nuri Selim

Utställningen Romer under Förintelsen besöker Borås.

Soraya Post kan bli en romsk röst i Bryssel

Soraya Post har varit engagerad i romska frågor i många år. Nu har hon valts till förstanamn för Feministiskt Initiativ, FI, i det kommande EU-valet i maj. Det är första gången en rom toppar en partivalsedel och hon är övertygad om att det kan få stor betydelse för romernas ställning, både i Sverige och i Europa.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Soraya Post som idag är 57 år har hunnit med mycket i sitt liv. Hon har bland annat varit med och startat European Roma and Travelers Forum, ERTF, 2004, där hon är vice ordförande. Hon var även med och startade International Roma Women's Network, IRWN, 2003, och Agnesbergs folkhögskola 2007, den första romska folkhögskolan i Norden.

Soraya anlitas ofta som sakkunnig i romska frågor av EU-kommissionen och hon arbetar med frågor om mänskliga rättigheter generellt på Västra Götalandsregionens rättighetskommittés kansli. Hon har tidigare varit ledamot av Sveriges Radios styrelse och satt med i Delegationen för romska frågor styrelse inom Regeringskansliet samt i Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige.

Hur känns det då att ha blivit första-
val för Feministiskt Initiativ?

– Det känns mäktigt och det är en väldigt stor utmaning. Men jag känner mig trygg i den positionen om jag nu blir vald utav folket. Jag tror att jag har den kompetens och den erfarenhet som krävs för att sitta i Europaparlamentet. Jag har ju rört mig i maktens korridorer både i Bryssel och i Strasbourg sedan många år tillbaka, så jag har redan ett stort kontaktnät där nere och jag kan strukturerna inom EU.

Hur kom det sig att det blev just FI som haffade dig till slut?

– Vi har haft kontakt i många år och

jag har också röstat på dem bland annat. Den politik de driver och står för behövs idag. Den är en frisk fläkt till politiken, ett motstånd till Sverigedemokraternas politik. FI är ett relativt nytt parti som inte har gammal hävd eller tradition att värna och bevara utan ett modernt parti som är mer innovativt och förankrat i verkligheten. FI arbetar politiskt för att kunna bevara, skydda och vitalisera demokratin.

Första kontakten med FI fick Soraya 2008 när hon blev kontaktad av Stina Sundberg, en kvinna som var rektor på Kvinnofolkshögskolan i Göteborg och mycket aktiv inom FI.

– Hon arbetade även som jämställdhetsstrateg i Västra Götalandsregionen.

Det var så vi träffades. Vi satt på samma kontor.

Under åren är det många olika partier som har hört av sig till Soraya i försök att värva henne som aktiv medlem.

– Men jag har ju som aktivist inte velat bli partipolitiskt bunden eftersom jag har behövt röra mig fritt i de olika politiska lägren där jag har lyft olika frågor och försökt påverka den politiska agendan.

Berätta hur det gick till när du bestämde dig för att kandidera för FI?

– De ringde mig i slutet av november förra året och frågade mig om jag kunde tänka mig att bli nominerad som kandidat till EU-valet. Jag bad först att få lite betänketid. Under den tiden började Soraya läsa

Delegationen för romska frågor.

FI:s politiska program.

– Jag insåg att jag höll med om allt som stod i det programmet. Det kändes som om jag själv kunde ha skrivit det. Jag kunde stå för allt som fanns där. Då pratade jag med mina vuxna barn och kände efter ett varv till innan jag bestäm-

de mig och svarade: Jovisst, ni får gärna nominera mig. Jag tänkte nog att det var dags att positionera mig på beslutsfattarnivå, alltså istället för att springa i maktens korridorer så ville jag in i maktens rum.

Sedan följde intervjuer med valberedningen som ville veta var hon stod i en massa olika frågor, om det var något hon ville lägga till och hur hon stod när det gällde FI:s politiska program.

– När det var klart, föreslog de mig som förstaval bland de tio som kandiderade.

Att de valde just Soraya som förstaval är nog inte så konstigt med tanke på de erfarenheter och den kunskap hon besitter, särskilt på europeisk nivå.

I februari höll FI valkonferens och när rösterna var räknade toppade Soraya listan.

– Det känns mycket spännande med ett sådant förtroende, särskilt med tanke på att jag är en romsk kvinna.

Hur går kampanjandet till?

– Mycket av kampanjandet sker i form av home party, det vill säga man träffas hemma hos någon och pratar om FI: ideologiska grund, demokrati. Då har vi tillfälle att berätta om FI:s politiska program. På ett home party måste det vara minst cirka 20-25 personer. Eftersom vi inte får något ekonomiskt stöd så har vi inte råd att hyra stora lokaler för samling och ge uttryck för vår politik. När de andra partierna har ekonomiskt stöd på ca 40-70 miljoner för sitt kampanjande så har vi alltså inget stöd. När de andra

European Roma and Travelers Forum i Strasbourg.

partierna knackar dörr för att få röster så har vi valt att gå in i hemmen (home party).

Så vad kommer du att göra i Bryssel?

– Jag kommer att lyfta den romska frågan högt på den politiska agendan. Jag kommer att driva på frågan om att det behövs kontroll mekanismer och sanktionsmöjligheter mot de medlemsstater som bryter mot de kriterier som krävs för ett medlemskap samt kränker de mänskliga rättigheterna genom att bryta mot Eu-stadgan, sociala stadgan, Europakonventionen samt en hel del andra juridiskt bindande konventioner. Jag kommer också att verka för att en jämställdhetskommissionär och en antira-

sistkommissionär tillsätts. Jag vill också verka för att det blir fler feministiska partier i Europa och att det bildas feministiska koalitioner i Europaparlamentet. Ut med rasisterna och in med feministerna!

Soraya Post har stort förtroende bland romer, både i Sverige och i Europa, och är ofta deras språkrör såväl nationellt som internationellt, nu senast i höstas i samband med Skånepolisens register över svenska romer.

Hon har även gjort sin röst hörd när det gäller alla de rumänska romer som finns på gatorna i så gott som alla stora städer i Sverige idag.

En romsk röst i Bryssel är vad Europa behöver!

Seminarium i Europahuset med Miranda Voloursanta, Hans Caldaras, Soaraya Post, Lars Lindgren och Thomas Hammarberg.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering är det skolans ansvar att se till att det upphör. Om skolan inte tar sitt ansvar kan du anmäla det till DO.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se

Sociala företag i Italien

Sensusägda projektet Romané Buća gjorde i höstas en studieresa till Italien för att besöka det sociala företaget San Patrignano. Fem personer från projektet följde med på resan. Fokus låg på företag som tar ett socialt ansvar.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali

Rosario Ali Taikon, som är projektledare för Romané Buća, var en av dem som följde med på resan.

– Under varje sådan här resa har vi ett särskilt fokus. den här gången valde vi att titta på olika företag som tar ett socialt ansvar, det vill säga, företag som anställer personer som annars ligger långt utanför arbetsmarknaden av olika orsaker som till exempel missbruk, kriminalitet, funktionsnedsättning och så vidare.

Företagen anställer dessa personer och förenar arbete och behandling med arbetssträning. På så sätt får de hjälp med att komma tillbaka i arbetslivet.

Det första företaget man hälsade på var Kooperativet Horisont som startade för 20 år sedan som ett EU-projekt med fokus på utbildning för att sätta personer med funktionshinder i arbete.

– Det var några lärare och elever från projektet som bildade kooperativet 1995. Verksamheten har varierat mycket under åren. Från början ägnade sig kooperativet åt att transkribera bandade protokoll för de lokala myndigheterna. Idag arbetar man med många olika verksamheter inom olika branscher, bland annat om inom IT, inläsning av dokument, administration, städning, sophantering, café mm.

I kooperativet arbetar cirka 60 personer. Drygt hälften av dem har någon form av funktionsnedsättning.

– Medlemmarna i kooperativet är även delägare och de röstar fram styrelse och övriga funktionärer var tredje år.

Nästa stopp blev hos organisationen Ali e Radici som har sina rötter i volontärarbetet. De arbetar med är barn och ungdomar i olika åldrar som har funktionsnedsättningar.

Nu hamnade gruppen hos Cento fiori, en organisation som arbetar

med före detta missbrukare. Kooperativet har funnits i cirka 30 år.

– Som deltagare är man med i olika aktiviteter och projekt utifrån sin egen förmåga och intresse. Under den tid deltagarna är i kooperativet får de trappa ner sin medicinering.

Anläggningen ligger en bit utanför staden, men området är öppet och alla är där på frivillig basis.

– De som arbetar med deltagarna är professionella yrkespersoner, detta för att kvalitetssäkra den hjälp de erbjuder sina deltagare. Efter att deltagarna varit med i olika aktiviteter börjar de stegvis att utfasas.

Under det sista steget i utfasningen får deltagarna även övernatta i Rimini eller Riccione där de har sin dagliga verksamhet.

Cirka 50-60% av de som varit på kooperativet blir drogfria.

Den sista anhalten på resan blev San Patrignano. Där har man arbetat i cirka 30 år med före detta missbrukare och kriminella.

– I det inhägnade område som ägs av organisationen finns det cirka 1 300 deltagare som arbetar och lever tillsammans. Det är som ett campus där man

producerar produkter till försäljning. Hela organisationen är till 70 % självförsörjande. Det kommer också in donationer från olika organisationer och privatpersoner.

Deltagare från hela världen är välkomna. De får ansöka till organisationen och måste kunna motivera varför de vill komma med i programmet.

– Under den tid deltagarna är med i programmet får de inte lämna området. Man räknar med att ett program varar cirka 4 år.

När man först kommer till San Patrignano får man en person som följer en hela dagen lite i form av en fadder. Efter cirka ett år är man själv fadder till en eller flera nya deltagare.

Det finns väldigt stränga regler kring hur man förhåller sig till varandra och kring hur man ska uppföra sig under den tid man är där.

Under den första fasen är enda kontakten med omvärlden via brevväxling. Man har inte tillgång till internet, telefon eller annat kommunikations medel, inte ens med sin egen familj.

– Det är för att bryta mot dåliga mönster och för att deltagarna ska kunna lägga fokus på sin egen utveckling.

Organisationen har etablerat samarbeten med olika organisationer i landet för att slussa ut deltagarna. De har även etablerat samarbeten med olika företag som anställer deltagarna i sina verksamheter. Många deltagare måste dock slutligen finna arbete på egen hand på lång sikt.

Hela gruppen som besökte Italien.

Några av de samlats för att samtala om kommande arbete med Forum för levande historia.

Ett forum med fokus på romer

I mitten av januari bjöd Forum för levande historia in romer från olika organisationer till ett dialogmöte. Dels ville myndigheten berätta om sin kommande treårssatsning på romer som inleds med fokus på romer under Förintelseoffrens minnesdag den 27 januari, dels ville man få förslag till innehåll på satsningen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Överintendent Eskil Franck inleder mötet.

– Vi har sett fram emot den här dagen länge. Nu startar vi treårssatsningen och vi vill gärna ha in synpunkter från er. Idag ska vi lyssna på varandra.

Han berättar om myndighetens tioåriga historia.

– Toleransen är grundbulten, men det står mycket lite i det regleringsbrev som vi har. Det är upp till oss att tolka uppdraget, men vi ska stå på två ben: främja och stärka samt informera.

Franck menar att Forum för levande historia, FLH:s, uppgift inte är att fördöma eller moralisera, utan att förklara, förstå och problematisera. Och dra egna slutsatser.

– En kunskap som berör är vår kärnpunkt. Det som är svårast att komma åt är den strukturella intoleransen. Visionen är bland annat ett stärkt demokratiskt immunförsvar.

FLH:s målgrupp blir allt mer elever i skolan.

– Vi arbetar bland annat genom lärare. Vår ambition är nu att komma in på lärarutbildningarna.

Forums resurser är idag allt mer efterfrågade.

Richard Magito Brun från Kulturgruppen för resande folket tar upp att det funnits och finns förföljelse som inte har med Förintelsen att göra.

Eskil Franck påpekar att FLH alltid kommer att ta upp intolerans.

Diana Nyman, romsk aktivist, talar om dagens situation.

– Idag är vi på väg mot den situation som rådde i Tyskland innan Andra världskriget med rasister i Riksdagen. Jag tycker att intoleransprojekten borde rikta sig mot vuxna nu.

En diskussion följer som handlar om höstens debatter kring vem som ska omfattas under begreppet Förintelsen.

– Det är viktigt att vi inte tävlar om vilket lidande är värst, säger Nyman.

– I Förintelsen inkluderas idag samtliga grupper som drabbades, understryker Franck.

Baki Hasan från Språkrådet tar upp situationen för romer på Balkan.

– Romerna på Balkan drabbades nästan på samma sätt som under Förintelsen,

men än idag är det många som ser på Förintelsen som något som enbart drabbade judarna.

Den romske aktivisten Domino Kai menar att vi fortfarande lever med konsekvenserna av att romerna inte fick föra sin egen talan när det gäller Förintelsen.

– Jag struntar i vad man kallar det för. De som gick till gaskammaren gick alla samma väg.

Magito Brun lyfter fram situationen i Göteborg.

– I Göteborg samarbetar judar och romer mer idag, till exempel vid åminnelsen av Kristallnatten.

Fred menar att det fria ordet inte är problemfritt.

– Demokrati skapar möjlighet till främlingsfientlighet. Det fria ordet tillåter det.

Stefan Palison, romsk aktivist från Lund, tar upp problematiken med ersättning till de romer som drabbats av Förintelsen. Han har arbetat med detta i många år.

– Jag har varit på en rättegång i USA där man inte vill inkludera romerna i Holocaust.

Jon Pettersson från Romska rådet i Helsingborg undrade:

– Kommer fokus också att ligga på Europa? Förföljelsen av resande och romer i Sverige har varit stor. Kommer det att belysas?

Joakim von Scheele från FLH svarar.

– Vi vill fokusera på vad som hände romerna under Förintelsen, men det är också viktigt att belysa romernas situation idag.

Angelina Dimitri Taikon, lärare och romsk aktivist, undrar hur romska aktivister ska kunna nå resultat när de bara har så få möjligheter att träffas.

– Vi får prata med varandra i korridorerna vid sådana här tillfällen, men vi borde ha möjlighet att träffas oftare och sätta en agenda. Det borde finnas medel till sådant.

Diana Nyman tar upp problematiken med forskning.

– Forskare ska vara objektiva, men det är de inte.

Franck håller med.

– Vår bas är Förintelsen, men vi kan inte gå förbi den diskriminering och förföljelse som romer i Sverige drabbats av efter kriget. Hur nuet påverkas av historien är vår grund.

Han berättar sedan om FLH:s verksamhet sedan 2003.

– Idag ligger romafrågan på dagordningen och allt fler efterfrågar information. Vi arbetar också internationellt inom IHRA där 30 länder är anslutna. Vi har lyft frågan om kompensation till romer som drabbades under Förintelsen där. Det är viktigt att hela den situationen kan samordnas.

Joakim von Scheele berättar sedan om resan till Polen med ett antal romer som gjordes för drygt ett år sedan tillsammans med ÉRG.

Rose-Marie Wallengren, resande aktivist från Göteborg, talar om dagens resandeungdomar.

– De måste stärkas. Historien tynger oss. Bara i min familj blev många av kvinnorna steriliserade. Några lobotomerades.

Rosario Ali Taikon från Sensus och ÉRG berättade att de som vill engagera sig kan vända sig till Sensus för de verktyg som ett engagemang kräver.

Efter lunch på den anrika Stortorgsskällaren talar Jacob Severin om FLH:s arbete med intoleransundersökningar och det nya material som man nu har.

– Vi har identifierat de mörka krafterna i Europa och inhämtar information om dem

för att kunna förbättra vårt arbete.

Eftersom det saknas information om intolerans tror vi att den som vi har idag kan bli till hjälp i arbetet mot rasism och främlingsfientlighet. Den grupp som utsätts för störst intolerans i Sverige idag är romerna

Enkätstudien som FLH har gjort är unik i sitt slag. Den var riktad till skolelever och gick ut till 10 000 elever.

– Den visar att 25 procent har en negativ syn på romer. Men toleransen blir större för varje generation samtidigt som de intoleranta blir mer högljudda och aggressiva.

Maria Nilsson och Marcel Rådström, bägge från FLH, berättar om arbetet inför den 27 januari.

FLH håller också på att ta fram en utställning om den romska Förintelsen.

– Det blir 14 stora vepor, sade Rådström.

Det kommer att finnas ett tillhörande pedagogiskt material.

– Det är till för lärare och innehåller bilder, faktatexter och vittnesmål.

Joakim von Scheele talar sedan om FLH:s kommande satsningar.

– Den romska historien är dåligt skriven så nu tar vi ett krafttag. Vi vill lyfta fram hur historien har påverkat det som händer idag. Ta bara registerskandalen.

Men vi är bara en del i detta arbete och det måste till flera aktörer.

Hans Caldaras tog upp problematiken med de romska tiggarna.

– Vi måste se till att bilden av dessa människor förändras.

Fred Taikon instämde.

– Det är viktigt att vi visar vår solidaritet mot alla romer i Europa.

Joakim von Scheele berättade också att utställning "Vi är romer" som rönt så stor uppmärksamhet i Göteborg, även kommer till FLH:s lokaler i Stockholm.

– Utställningen kommer hit i augusti. Vi kommer att komplettera den med romska aktivister från Stockholm.

En annan tanke man har är guidade turer där romer har bott.

En ny webbsida är på gång.

– Det är en sida som håller på att översättas från tyska under våren. Den är tänkt att vara en hjälp för skolorna i arbetet med Förintelsens frågor.

Under hösten kommer en uppföljningskonferens och 2015 planeras en ny resa till Förintelsens platser i Polen.

– Vi vill också tillgängliggöra romska vittnesmål och vi kommer att göra mer material till skolorna för att motverka fördomar och rasism, avslutade von Scheele.

Eskil Franck och Joakim von Scheele.

Romer i stadshuset

Ulla Hamilton (m), trafik- och arbetsmarknadsborgarråd med ansvar för nationella minoritetsfrågor i Stockholms stad, kallade Stockholms romer till ett möte i stadshuset nyligen. På agendan fanns två frågor. Dels handlade mötet om en ny rapport angående den registrering av romer som socialtjänsten gjort i Stockholm stad, dels om hur Stockholm stad ska arbeta med romsk inkludering, delaktighet och inflytande tillsammans med romerna.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Dessa frågor skulle diskuteras under en timme. Många av de samlade romerna påtalade orimligheten i att under endast en timme kunna komma fram till något vettigt, särskilt som romerna inte fått någon chans att tillsammans formulera någon strategi.

Mötet inleddes med en presentation av den rapport som Wiweka Warnling-Nerep, professor i offentlig rätt, överlämnat till stadshuset i december. Wiweka kunde inte själv närvara när rapporten presenterades för romerna, vilket var både synd och på gränsen till feghet, med tanke på den syn som genomsyrade rapporten.

Det var stadsjuristen, Chatarina Gyllencreutz, som fick det otacksamma uppdraget att presentera rapporten. Handlingarna det handlar om ligger i förvar hos Stadsarkivet i Frihamnen.

– Den registrering av romer som socialtjänsten gjort är från 50-talet. Det så kallade ”zigenarkivet” var till för att arbeta med och stötta romer, sade Gyllencreutz.

Hon gav sedan en kort summering av

arkivets fortsatta historia via Zigenarkonsulenterna och Zigenarsektionen. 1996 tog Integrationsförvaltningen över arkivet.

– I rapporten skriver Warnling-Nerep att registret måste ses i det samhällsklimat som rådde då. Det finns två slags akter, dels personliga där man beskriver boendet, skolgång och så vidare, dels finns det akter om konferenser och föreläsningar om romer. Slutsatsen blir att det är ingenting konstigt med den registrering som finns. Warnling-Nerep skriver ”Det samhällsklimat som fanns på 1940-talet och framåt motiverade ett förhållningssätt där etnicitet måste lyftas fram för att arbetet skulle bli adekvat.”

När det gäller register av olika slag idag måste man ju gallra, borde man inte göra det med dessa uppgifter?

– Nej detta arkiv är ett kulturarv, blev svaret.

Idag ska ju den här typen av rapporter göras i samråd med romer och enligt rapportskrivaren har så skett, men enligt de romer som samlats i stadshuset fanns det mycket att önska med den kontakten.

– Det hela verkar mycket oproffsig gjort. Jag skulle vilja veta vem av oss här som hon har haft kontakt med, sade Angelina Dimitri Taikon.

Ingen av de drygt 20 företrädarna runt bordet hade haft någon kontakt, men flera hade fått ett mejl av Warnling-Nerep, mejl som när de besvarades möttes av tystnad. Alltså kontakten och samarbetet bestod i en envägskommunikation.

– Jag vill rikta stor kritik mot den här rapporten, sade Hans Caldaras. Jag är efter alla år som aktivist luttrad, men jag blev äcklad när jag läste min akt i registret. Det är en uppenbar kränkning och inte alls något kulturarv. Det är kriminellt och en skam för Sverige att det finns.

Fred Taikon påpekade att detta ”kulturarv” använts i för romer mycket förnedrande syften.

– Arnsberg använde akter från Stenbyprojektet i Rinkeby, akter som var sekretessbelagda, i sin bok om romer. Även om inga namn fanns med kände många igen vilka det var som det handlade om. Glöm inte att det var socialtjänsten i Tyskland som registrerade romerna, ett register som gjorde det lätt för nazisterna att samla upp dem.

Ulla Hamilton påpekade att den här typen av registreringar inte är tillåten idag.

Rosario Ali Taikon underströk att ingen av de som samlats haft kontakt med rapportskrivaren.

– Det här registret levde ända in i 90-talet. Att det ska vara tillåtet att registrera etnicitet under vissa omständigheter kan jag inte alls förstå. Satsningar ska aldrig göras på grundval av etnicitet utan med hänsyn till rådande livssituation.

Hans Caldaras tog upp kränkningen av sin mor i registret.

– Jag skulle gärna vilja veta vilken syn rapportskrivaren har på romer, utbrast han.

Fred Taikon uppmanade alla närvarande att begära ut sina akter från registret.

– Vi måste alla ta reda på vad det är som står i dessa akter.

Nu följde en diskussion om hur Stockholm ska arbeta med sin romska population.

– Det handlar om hur vi ska kunna göra ett bättre arbete. Det vi gör kan verka spretigt, men det är ju för att vi inte vill arbeta specifikt mot etnicitet, sade Ulla Hamilton.

Det sista var säkert tänkt som en ursäkt

för det förflutna, men också som en kommentar till alla invändningar till rapporten om registret.

Eftersom mötet endast var planerat för en timme var det flera som frågade om ytterligare möte.

– Min kalender är inte att leka med, svarade Hamilton. Den är fulltecknad fram till valet. Men vi måste hitta en lösning på hur vi ska arbeta framöver.

Lars Dimitri erbjöd sålunda samarbete.

– Ni vill ju oss romer det bästa och det vill ju vi också. Vi måste gå hand i hand när det gäller integrationen av oss romer och inte göra om misstaget att inte ta med alla romska grupper och organisationer. Det är inte bara ni som ska hjälpa oss, vi ska hjälpa er.

Mikael Toftesson påpekade situation för de romska barnen.

– Det största problemet idag är de romska barnen i skolan. Där krävs det insatser. Men det saknas resurser för nästan allt vi romer vill göra.

Rosario underströk vikten av kontinuitet.

– Det känns viktigt att det finns ett nästa steg, inte bara att vi ses om ett år eller så. Vi måste också, för att det ska kännas bra, få ett möte med rapportskrivaren så att hon får höra våra synpunkter. Stockholm borde ha en handlingsplan med konkreta mål när det gäller den romska gruppen. Detta kräver ett engagemang från både staden och de romska organisationerna. Vi kommer ju arbeta med stadens tjänstemän, men det är ni politiker som ska ge dem konkreta direktiv.

Ulla Hamilton höll med.

– Vi tycker att detta är viktiga frågor att arbeta med. Vi har ett tydligt uppdrag att minska utanförskap. Vi har många olika förvaltningar så det är viktigt att se till att de alla är med på banan.

Att Hamilton insett rapportens negativa mottagande bland romerna var klart.

– Det är ett tydligt budskap från er. Jag förstår att ni är frustrerade.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Astrid Thors,
Richard Magito
Brun, Eva Biaudet,
Tanja Hagert och
Sophia Metelius.

Två länder – två strategier

Från diskriminering till inkludering – Om romernas situation i Europa, Sverige & Finland var namnet på ett seminarium som Finlandsinstitutet arrangerade i mitten av januari. Talade gjorde bland andra Astrid Thors, Högkommissarie för frågor om nationella minoriteter, OSSE och Eva Biaudet, Finlands minoritetsombudsman.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Finlandsinstitutets direktör Anders Eriksson hälsade alla välkomna.

– Trots att det har bött romer i Sverige och Finland i århundraden utsätts de än i dag för fördomar och kränkande behandling vilket inte minst höstens debatt om polisregistren visat. Samtidigt har både den svenska och finska regeringen formulerat strategier för romsk inkludering. Den svenska romastrategin har ett tjugårsperspektiv och den finska har som mål att Finland ska vara ett föregångsland när det gäller att främja den romska befolkningens likabehandling och delaktighet.

Dagens moderator, frilansjournalisten Sofia Hultqvist, presenterade Astrid Thors.

– Romerna är den största minoriteten i Europa. OSSE startade redan på 90-talet en utredning om en handlingsplan för att förbättra romernas situation. Senare tog

den dåvarande finske presidenten Hallonen initiativ till European Roma and Travelers Forum, sade Thors.

OSSE:s Byrå för demokrati och mänskliga rättigheter har tagit fram två statusrapporter, den senaste kom förra året.

Så hur har det då gått med OSSE:s och EU:s arbete efter tio år?

– Alla deltagarländer har startat strategier för romsk inkludering, men hur är det med den romska delaktigheten? Finansieringen har ökat, men hur mycket av den har nått dem som behöver den? Lokala myndigheter har mer resurser idag, men använder de inte och det råder brister i uppföljning och övervakning. Jag tror att det är dags att vi börjar lyssna på de unga, välutbildade romernas röster, särskilt kvinnornas.

Det råder stor skillnad i romers hälsa gentemot majoritetsbefolkningen, särskilt

för de romska kvinnorna som har dubbelt så höga ohälsotal. Arbetet med att normalisera de papperslösas situation på Balkan går trögt.

– Men programmet för mediatorer, bland annat inom skola och hälsovård, har haft viss framgång och lett till ökat förtroende.

Som de flesta vet har den populistiska retoriken mot romer ökat i många länder och det finns fortfarande segregerade skolklasser.

– Verklighet saknas, vräkningarna bara ökar och på många håll bygger man murar mot romer, travelers och sinti. Unga romska kvinnor dubbeldiskrimineras.

Tanja Hagert är brobyggare i Luleå och ordförande i Föreningen för romska kvinnors rätt.

– Vi arbetar för att det ska gå åt rätt håll, men situationen för unga romer i Luleå är snärvig.

Richard Magito Brun, vice ordförande i Kulturgruppen för resande folket talade om resande som åsidosatta, i synnerhet i regeringens 20-årsstrategi.

– Romer är en stor och blandad grupp och jag kan bara tala om resandegruppen

som är en stor och osynlig grupp med sina specifika problem. Bland resande finns en skamkänsla efter 100-tals år av förnedring.

Tanja berättade lite om skillnaderna på hur romafrågorna drivs i Sverige och Finland.

– I Finland ligger frågorna på en mer konkret nivå och man har kommit längre än i Sverige. Men i Finland finns det ju bara en romsk grupp.

Erik Ullenhag skulle ha varit nästa talare men det blev Jasenko Selimović istället.

– I slutet av 90-talet följde jag med min fru som var journalist till en romsk bosättning. Vi var beredda på att höra historier om trakasserier. När vi kom fram till byn visade en man på kulhål i väggarna. Han sa ”De skjuter på oss om natten för att de vill att vi ska flytta.” Än idag förekommer sådant. Antiziganismen har många ansikten.

Selimović menar att det finns en enorm okunskap när det gäller romer.

– Den svenska historien är härresande och än idag känner inte upplysta människor till vad som hände romerna under till exempel Förintelsen.

Selimović tog också upp registren som Stockholms socialtjänst upprättat om romer.

– När registren uppdagades var det många som protesterade men när förklaringen kom att de inte alls var rasister utan att registren gjorts för att hjälpa romerna, tystnade kritiken. Men att kränka någon med god vilja är fortfarande att kränka.

Eva Biaudet är Finlands minoritetsombudsman.

– Arbetet med romafrågor i Finland pågår på alla nivåer. Det är de mest utsatta som inte klagar. En del av mitt arbete är att få fram dem som inte vågar klaga. Samtidigt orkar man ju inte heller leva i en ständig klagan. Vi måste hitta metoder att hindra diskrimineringen.

Minoritetsombudsmannen har nyligen gjort en undersökning som kommer att presenteras i vår, men redan nu avslöjade Biaudet några av siffrorna.

– Vi ville se hur romerna i Finland upplever diskriminering. Enligt

Fundamental Rights Agency är det somalier som upplever sig mest diskriminerade, men enligt vår undersökning är det romerna och de är chockerande många, hela 68 % har upplevt diskriminering. Det kan jämföras med romerna i Tjeckien till exempel där andelen är 62 %. Kvinnor känner sig mer diskriminerade än män och unga mer än äldre.

Men de flesta diskrimineringar går aldrig till domstol.

– Diskriminering förringar en människa. Man vågar mindre. Detta är något som måste tas på allvar. Vi får inte blunda.

Finska romer är särskilt besvärade av våktare.

– Kanske är siffran ännu högre. Romer är så vana vid att bli diskriminerade. Ju mer en minoritetsgrupp känner sig hotad, ju mer segregerar man sig. Det blir en ond cirkel. Man vågar inte ändra på något i den egna kulturen som är allt man har, till exempel jämlikhet mellan könen. Man vänjer sig vid att vara mindre värd.

Under paneldebatten som följde kommenterade Biaudet den kommande vitboken.

– Vi i Finland borde också lyfta fram den romska historien, om vad som till exempel hände romerna under Förintelsen.

Hagert menade att behoven är liknande i Sverige och Finland och om svårighe-

terna att få med sig fler aktiva romer på tåget.

– Det vi pratar om måste bli konkret. Vi måste få med oss fler romer. Jag vill att det händer mer.

Thors poängterade att insatserna för romer i Finland är ofinansierade.

Sophia Metelius, politisk sakkunnig hos integrationsministern, menade att det kommer att ta 20 år för den svenska romastrategin att förverkligas.

– I Sverige fick romerna skolplikt först 1964. Men det händer bra saker.

Brobyggarnas arbete i pilotkommunerna ger positiva resultat. Det är skolan som är nyckeln.

Biaudet menade att diskrimineringsarbete till största delen handlar om att arbeta med majoritetsbefolkningens attityder.

– Möten är viktiga och förebilder, sade hon.

Thors tycker att man borde stödja hela romska samhällen istället för individer.

Hagert poängterade att skolan måste följa läroplanen där det står att man ska läsa om de nationella minoriteterna.

– Barn behöver fakta. Det är så attityder förändras. Vi romer måste också bli mer politiska.

Brun fick sista ordet.

– Skolan är nyckeln.

Majoritetsbefolkningen behöver uppföstras i den sanna historien.

Jasenko Selimović, Anders Eriksson och Sofia Hultqvist.

*Diskrimineringsombudsman
Agneta Broberg.*

DO utesluter inte etnisk profilering

Det är många som har väntat på vad DO har att säga om Skånepolisens register. Nu har svaret kommit. DO avslutar ärendet och rekommenderar polismyndigheten i Skåne att utreda i vad mån så kallad etnisk profilering tillämpas som arbetssätt och vid behov vidta nödvändiga åtgärder.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering för den som omfattas av lagen om offentlig anställning när denne har kontakter med allmänheten. DO ska utöva tillsyn över att diskrimineringslagen följs, och i granskningen av Polisen i Skåne har den tillsynen handlat om att bedöma om det finns en risk för att romer diskrimineras av Polisen, något som det aktuella registret skulle kunna vara ett tecken på.

– Men vår tillsyn är begränsad, förklarar Diskrimineringsombudsman Agneta Broberg. Vi kan inte granska en verksamhet, vi kan bara ta hänsyn till diskriminerande bemötandet.

DO bedömer att Polisen i Skåne inte har lämnat en godtagbar förklaring till registrets benämning, vare sig i dess första eller senare form. Om syftet inte var att kartlägga romer tycks det inte finnas

någon rimlig förklaring till den ursprungliga benämningen ”Konflikt, Staffanstorper”. Även beteckningen ”Kringresande” kan förknippas med romer, då ordet ibland har använts som en omskrivning för romer.

– Om detta register är grundat på etnicitet är det etnisk profilering, vilket leder till en stor risk för diskriminering, menar DO.

Det är skillnad mellan diskriminerande etnisk profilering och enbart etnisk profilering.

– Vad vi kan se är att det ser ut som ett register över romer. Vi har inte fått några hållbara förklaringar, inte ens när vi läser SIN:s beslut. Nu är det dags att vi lyfter diskriminerande etnisk profilering på agendan. Detta är något vi måste väcka i debatt. Frågan måste lyftas. Det finns mycket forskning på området och vi kommer att fortsätta arbeta med denna

fråga på det sätt vi kan.

Men Agneta Broberg menar att diskrimineringslagen inte är tillräcklig.

– Det är svårt att bevisa diskriminerande bemötande i rättegång.

DO:s möjligheter att utöva tillsyn över enskildas skydd mot diskriminering vid kontakt med offentligt anställda är alltså otillfredsställande i förhållande till de skyldigheter som åligger staten enligt Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Etnisk profilering kan ta sig många uttryck. Ett exempel är att bedriva brottsbekämpning utifrån människors etniska tillhörighet. Det sker till exempel när polisen spanar efter brottslingar och då särskilt letar bland människor med visst utseende eller etnisk bakgrund, trots att det inte motiveras av vittnesuppgifter eller annan bevisning.

– Studier genomförda i bland annat Storbritannien har kunnat visa att etnisk profilering hos polisen riskerar att leda till diskriminering i kontakter mellan polis och allmänhet.

Ett sådant arbets- och förhållningssätt kan drabba många grupper.

– Men jag är inte förvånad över att det just är romers anhörighetsrelationer som kartlagts här. Kartläggning och registrering av romer och romers liv är inte någon ny företeelse. Tvärtom har det under lång tid varit en del av svenska myndigheters och regeringars strategi för att utöva makt och kontroll över romer och deras liv. Det har möjliggjort övergrepp som de invandringsförbud, tvångssteriliseringar och tvångsomhändertagande av romska barn som har präglat relationen mellan staten och romer från 1900-talets början fram till i dag.

Sveriges grundlag, regeringsformen, slår fast att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde.

– Sverige granskades nyligen av FN:s rasdiskrimineringskommitté. I sin rapport uppmanade kommittén Sverige att förebygga etnisk profilering från polisens håll och diskriminering från rättsväsen-

dets sida. Kommittén uttryckte särskilda farhågor angående romers situation. Flera punkter ägnades åt rekommendationer för att stärka romers rättigheter och motverka fördomar och stereotyper.

– Det finns enligt min mening inga tvivel om att etnisk profilering står i strid med mänskliga rättigheter som Sverige förbundit sig att följa. I en dom från 2005 har Europadomstolen klargjort att åtskillnad baserad på en persons etniska ursprung aldrig kan motiveras i ett modernt demokratiskt samhälle.

DO har i en skrivelse till regeringen lyft behovet av att se över diskrimineringslagen.

– Regeringen behöver se över lagstiftningen på området. Jag förutsätter också att Polisen i Skåne ser över sina metoder och sitt arbetssätt för att säkerställa att diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet inte förekommer. Det handlar alltså inte bara om kartläggningen utan också om att söka svar på frågan om vad som har motiverat upprättandet

av dessa register, understryker DO.

Skånepolisens reagerar starkt på att nu kopplas samman med etnisk profilering och diskriminering av romer.

– Det här är så allvarligt att vi vill lägga ut det på en extern aktör för genomgång. Vi ska inte längre granska oss själva, säger Monica Nebelius, Skånepolisens chefsjurist till Sydsvenskan.

På måndag ska hon kontakta DO för att be om hjälp att hitta rätt personer som kan ingå i en sådan extern granskningsgrupp.

– Detta ska göras på rätt sätt, så att man inte kan ifrågasätta att vi har tagit det här på allvar.

DO har många olika åtgärder på gång i olika kommuner runt om i landet där den romska frågan är på agendan. I höst arrangerar myndigheten en konferens med tema etnisk profilering.

– Vi måste sprida kunskap om vad etnisk profilering är. Den måste upp på dagordningen, säger Agneta Broberg.

Fri entré. Sigtunastiftelsens bibliotek, Manfred Björkqvist Allé 4.

Vi uppmärksammar
Internationala romerdagen

DIMITRI KEISKI

8 april kl 18 Sigtunastiftelsen

Romerna och skolplikten – hot eller möjlighet?

Ett vittnesseminarium om
1960-talets assimilationspolitik

Onsdag 19 mars kl 13-16.30
Södertörns högskola, MB 503

Medverkar gör bl a:

Angelina Dimitër-Taikon, lärare, fil. mag. i pedagogik, adjungerad lärare, Södertörns högskola

Norma Montesino, docent i socialt arbete, Socialhögskolan, Lunds universitet

Charles Westin, professor emeritus, Stockholms universitet

Romska vittnen

Ingen föranmälan

För mer information kontakta: christina.rodell.olgac@sh.se

Arr: Centre for Baltic and East European Studies (CBEES),
Institutionen för kultur och lärande, Samtidshistoriska institutet

CBEES
CENTRE FOR BALTIC AND EAST EUROPEAN STUDIES

södertörns
högskola
SÖDERTÖRN UNIVERSITY

den romska poesins moder

Text: Gunilla Lundgren

Den första februari visades den storslagna filmen om Papusza på biografen Zita i Stockholm. Samtidigt var det boksläpp av diktsamlingen "Jag är där vinden är", dikter av Papusza tolkade till svenska av Julian Birbrajer och Anders Bodegård med förord av Jackie Jakubowski. Arrangemanget var ett samarbete mellan Polska institutet och Bokförlaget Tranan. Biosalongen var sprängfylld.

Hans Caldras presenterade programmet och betonade Papuszas utanförskap i sin inledning.

Papusza föddes 1908 någonstans på den polska landsbygden, hennes föräldrar var kringresande. Hon gick aldrig i skolan men lärde sig läsa, något som hennes familj ansåg var skadligt. Som mycket ung giftes hon bort med en äldre respekterad släkting, harpisten Dionizy Wajs. Hela sitt liv balanserade Papusza på en skör tråd mellan det romska och polska. När hennes dikter publicerades med hjälp av den polske poeten Jerzy Ficowski blev de uppmärksammade och beundrade. Men för Papusza själv innebar utgivningen av dikterna ett stort lidande. Hon ansågs vara en förrädare som avslöjat romska traditioner, hon förklarades oren och uteslöts ur den romska gemenskapen. Samtidigt var det svårt för Papusza att hitta en plats bland "gadje" (icke romer). I förtvivlan brände hon upp många av sina dikter och vägrade erkänna sig som poet.

Filmen "Papusza" av Krzysztof Krauze och Joanna Kos-Krauze, skildrar Papuszas liv på ett fantastiskt sätt. Det är en både poetisk och grym berättelse. Fotot är enastående vackert. Genom Papuszas öde får vi följa, inte bara hennes liv, utan hela det romska folkets liv i Polen, före, under och efter andra världskriget.

Efter filmvisningen läste Ramona Taikon Melker en av Papuszas gripande dikter på svenska och romanés. Den dikten ingår i boken "Svarta rosor-Kale Ruze" av

Gunilla Lundgren. Boken innehåller ett helt kapitel om Papusza samt flera dikter på svenska, polska och romanés. Därefter läste översättaren Anders Bodegård några dikter ur den nya diktsamlingen "Jag är där vinden är". Båda böckerna har utkommit på Bokförlaget Tranan, ett litet förlag som vågar ge ut kvalitetsböcker utan tanke på ekonomisk vinning.

Slutligen bjöds Masio Kwiek fram till mikrofonen. Hans medverkan blev särskilt uppskattad eftersom han var den ende i salongen som träffat Papusza! Detta beror på att Papusza var kirvi, gudmor till Masios fru Raida. I sin barndom reste Raidas familj tillsammans med Papuszas familj. Det starkaste minnet som Masio kunde förmedla var Papuszas stora kärlek till naturen. Hon längtade tillbaka till skogen som hon kallade sin far, till blommorna, bären och fåglarna. I en av sina dikter skriver hon:

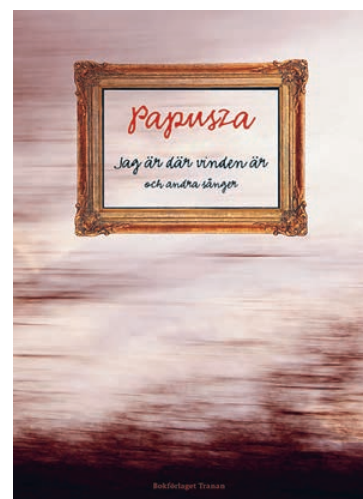
*I skogen växte jag upp som en gyllenbuske,
i ett tält som likande en sopp.*

Elden älskade jag som mitt hjärta.

*De stora och små vindarna
vaggade lilla zigenerskan*

och jagade henne långt ut i världen.

Tårens regndroppar tvättade mig,

solen, vår gyllenfader,

värmd min kropp

och eldade vackert mitt hjärta.

(Översättning av Anders Bodegård
från Jerzy Ficowskis polska tolkning)

I slutet av sitt liv bodde Papusza tillsammans med en av sina systrar, en faster till Raida Kwiek. Hon var tillbaka i den romska gemenskapen.

När Papusza dog 1987 var hennes dikter nästa bortglömda. Men nu trycks de och översätts till en rad språk. Det görs pjäser, man komponerar körverk till Papuszas texter och beundrare från hela världen vallfärdar till hennes grav i Inowrocław. I Gorzów Wielkopolski finns nu både en gata och ett bibliotek uppkallat efter henne. Nu kallas hon "Den romska poesins moder".

En scen ur filmen Papusza.

Adem – en novell

av Ivan Tokin

OM JAG HADE FÖTT SOM ROM, om jag på något sätt hade vuxit upp någon annanstans, om mina föräldrar varit fattiga romer som gjorde det som fattiga romer brukar göra, om jag gått väldigt lite i skolan, om vi inte hade haft rinnande vatten och ofta varit hungriga. Om jag hade smakat på glass för första gången när jag var nio år gammal. Om jag varit född så där mörkhyad i ett av de vita människornas land, om jag hela tiden såg barn som var mätta, med fina frisyrer, i bilar, barn som semestrar vid havet, barn som äter glass, som äter tre mål mat om dagen och två mellanmål, barn i fina skjortor som går till skolan. Om jag hade jobbat från det ögonblick jag orkade bära något och jag hade kunnat önska mig både det ena och det andra, utan att få någonting.

OM DET HADE SLUMPAT SIG SÅ, hade jag kunnat jobba med allt möjligt i livet, både på byggen eller i något lager, och även så där helt privat kunnat bära något åt folk och så småningom skulle jag kanske i ett ögonblick blivit anställd som sophämtare och trott att jag har uppnått något. Kanske skulle jag i nästa ögonblick fått sparken, och sen skulle de åter anställa mig, och jag skulle tro att nu blir det så här, tills jag går i pension. Kanske skulle jag då säga till mig själv - Ok, nu har du fått din andra chans, nu skall du skärpa dig, nu när du har fått allt detta, nu kan du ta det lugnt.

Kanske skulle jag sen upptäcka någonstans en container för soppor och börjat gräva i den och söka för att se om där finns något för mig. Kanske skulle jag hitta en plastpåse med pennor och börjat testa dem för att se om de funkade. Kanske en av pennorna inte skulle ha varit penna, utan någon slags manick som skjuter ut kulor. Små, men tillräckligt stora att riva ut en människas öga. Kanske skulle just en sådan kula passera igenom min näsa och ögat in i min hjärna, och sätta sig så olämpligt att man försiktigt måste leva med den, då den inte kan tas bort utan att jag troligtvis dör. Kanske skulle de tagit ut mitt öga, sytt ihop mitt ögonlock, lappat ihop min näsa och skickat hem mig, att med ett öga och fyra barn se till så att livet går vidare. Kanske skulle allt detta hänt mig just precis på samma sätt som det hänt min kompis Adem.

MEN SÅ ÄR DET INTE, jag är född vit, lång, med långa seniga muskler, gröna ögon och vackra tänder. I en familj som har, vid sidan av mycket annat, gett mig en vida accepterad doft av medelklass. Och nu sitter jag på en krog med en bar i massivt trä, dricker en anständig öl och röker utmärkta cigaretter, har på mig en helt ny tröja med Real Madrids emblem och skriver till er om min vän Adems öde. Så är det, man får liten eller stor klokhet, man får ett gott hjärta eller en helvetisk plan, man får en fyrarummare i centrum eller ett kartonghus på backen. Så är vissa människors lott, en får det ena, en annan får det andra. Och det finns inget mer att säga om det.

Översättning från serbiska
Ljiljana Dufgran

Ivan Tokin (42) bor och arbetar i Belgrad, Serbien och hoppas trots allt på bättre tider. Han skriver kolumner i City Magazine (<http://www.citymagazine.rs/>) och är, enligt vad han själv säger, en hemmaman, författare och kock. Hans första roman kommer att publiceras i december. Han har jobbat som barmen, kypare, chokladförsäljare, webdesigner, revisor, byggnadsarbetare och journalist. Ivan är glad att han har familj och vänner, att han har tak över huvudet när det är kallt och något att äta när han är hungrig. Hunger och fattigdom har han på ena sidan i sitt liv, tjuvar och lögnhalsar på den andra, säger han. Han gillar Zlatan Ibrahimović. "Det mål han gjorde mot England, från 30 meters håll, med en bicicletas, över målvakten och de bäge backarna, var en vild symfoni som alla förstår. Om en utomjordisk superintelligent varelse, som aldrig hört talas om fotboll, såg detta skulle den stanna upp och fundera över vad det var som hänt." "The Guns of Brixton" av gruppen Clash kan han lyssna på i timmar. "Det händer ofta att jag lyssnar på samma sång om och om igen medan jag skriver eller lagar mat. Det hjälper mig att stå ut med världen omkring mig." En bok han ofta återvänder till är Dostojevskijs "Anteckningar från Döda huset". – Tack vare den är mitt bröst fullt av liv och min hjärna full av död.

En överlevare berättar

Historien om Max Safirs liv under Andra världskriget är en häpnadsväckande historia. Det är helt otroligt hur han lurar döden vars bödlar hela tiden ser på honom, talar med honom, trycker ner honom.

Bäste herrn, låt mig leva (XP Media, 2012), heter boken om Max Safirs helvetesår i nazismens skugga. Han har berättat sin historia för Ewa Wymark, som skrivit ner den. Hon har också gjort många djupdykningar i olika arkiv för att ännu mer belysa Max och hans familjs historia. Det var bara Max som överlevde.

”Tyvärr finns det inte någon från min familj som kan berätta vem jag är. Det är därför som jag vill skriva ner denna berättelse till mina barn, barnbarn och barnbarnsbarn, så att de kan läsa och få en förståelse för att det här, det var mitt liv.”

Så står det i bokens prolog.

Inledningsvis handlar historien om en lycklig barndom i en liten stad i södra Polen som heter Bodzentyn. Han hade fem äldre halvsyskon och två yngre syskon. Det fanns många judiska familjer i

staden vid den här tiden. Men det brokiga och mustiga livet för alla judar i staden mörkade snabbt när nazisterna ockuperade Polen 1939.

En dag samlade nazisterna alla unga judiska män i staden och de sattes på ett tåg. När de klev av tåget sattes de i straffarbete. De fick gräva anti-tankdiken. De blev slagna. Många blev sjuka.

Under krigsåren förflyttades Max från getto till getto. Han rymde och togs till fånga. Han forslades från koncentrationsläger till koncentrationsläger. Han var i Auschwitz-Birkenau när alla romer avrättades under den så kallade ”Zigenarnatten”.

”Zigenarna hade inte fångdräkter som vi utan hade fått behålla sina egna kläder. Det jag såg ingav mig lite hopp, jag tänkte att kriget höll på att ta slut...”

Nästa dag var zigenarna borta. Det var tomt och tyst runt deras baracker. Förut hade vi sett dem dansa, och lyssnat när de sjöng och spelade på sina dragspel och gitarrer. Vi förstod att något hemskt hade hänt.”

I krigets slutskede tvingades Max och

andra fångar att marschera till koncentrationslägret Mauthausen i Ebensee, ett av de värsta koncentrationslägren, beläget vid Alperna i Österrike. Under våren 1945 fanns det ingen mat till fångarna, man tvingades att äta lera. Max var då i övre tonåren och vägde 24 kilo.

Efter Förintelsen hamnade Max i Israel efter många strapatser. Där träffade han sin blivande fru Helena Kaufmann. Hon kom från Ungern och hade också överlevt Förintelsen. När hon blev svårt sjuk ville hon komma till Sverige dit hon först hade kommit med de vita bussarna.

Max bor idag i Stockholm. Han är änkeman sedan 20 år.

Text: Bengt O Björklund

Dikt av Bengt O Björklund

systematiskt sorterar vaktmästaren
kläderna som samlats på hög
just innanför dörren

det är tyst eldarna har slocknat
kvar ligger en svag doft
av de som en gång var

samtidigt i en annan tid
brinner hela familjer
i hastiga avslut

kopplade hundar
drar och sliter
präglade med anfall

alltid dessa svarta stövlar
dessa tajta uniformer
dessa inbillat överlägsna

i historiens mörka skum
rider de fortfarande
sylvassa utan nåd

en slags röta svulster
födda ur det bottenslam
människan är förmögen

det är då barnet
ropar på dig
med stora ögon

Stöddemonstration för rumänska romer

Demonstration mot avhysningen av EU-migranternas läger i Högdalen

Söndag den 16 februari samlades ett par hundra personer på Sergels torg för att delta i demonstrationen mot avhysningen av de romer som bor i skjul och fallfärdiga husvagnar i Högdalen, utan el, värme och vatten. Men på måndag morgon rev polisen skjulen och fraktade bort husvagnarna.

Text och foto: Birgitta Israelsson

Bakom demonstrationen och uppropet på Facebook står en rad grupper som engagerat sig för EU-migranterna från Rumänien, som har samtalat och byggt relationer med dem, samlat in pengar och bidragit med mat, tvättmöjligheter och kläder. Det är organisationerna Aktion kåkstad, Allt åt Alla, Cyklopen Kulturhus i Högdalen, Det kunde varit jag, Ingen Människa är illegal i Stockholm, Insamling för hemlösa EU-migranter i Högdalen, Linje 19 samt Solidaritet för 17.

Sara inleder demonstrationen med att påminna om det 500-åriga förtryck som romer har varit utsatta för i Sverige.

– Sverige har nekat sina romska medborgare de mänskliga rättigheterna att gå i skola, arbeta och försörja sig som alla andra svenskar har. Det måste få ett stopp! Men Sveriges svar på EU-romernas misär och försök att skaffa sig mat för dagen genom att tigga på gatorna är att avhysa dem och erbjuda en enkel bussbiljett hem. 40 åkte hem igår i en sådan buss, som till råga på allt körde av vägen med allt vad det innebar av rädsla och kaos. De blir hemkörda till djup

misär, till en tillvaro där de inte kan försörja sig och sina barn. Ingen kommer hit för att de tycker det är roligt att sitta och tigga på iskalla gator. Vakna, medmänsklighet!

Aktionsgruppen Solidaritet för 17 har tagit kontakt med romerna längs linje 17. Nu hjälper aktionsgruppen romerna att flytta lägret, för alla vill inte åka hem utan vara kvar här.

Aktionsgruppen arbetar sida vid sida med romerna och har arrangerat marknader, där intäkterna har gått till att lösa akuta behov. De har öppnat sina hem och låtit romerna komma in i värmen, låna tvättmaskin, delat ut mat och samlat in kläder. Solidaritet för 17 vill förändra och påverka och har kontaktat politiker och myndigheter ang vräkningen, för att få en diskussion om den som även romerna kunnat delta i.

Hans Caldaras är musiker och romsk aktivist. Han har själv vuxit upp i samma situation som romerna från Rumänien befinner sig i.

– Det är en skam att vi måste stå här idag, dundrar Hans, att det fortfarande

2014 inte finns någon lösning på romernas situation i Europa. Nu höjs röster för att förbjuda tiggeri, men förbud är ingen lösning. Lösningen är att ge romer mänskliga rättigheter i sitt eget land! Det är en skam för hela EU att romerna nekas de mänskliga rättigheter som andra medborgare har del av. Romerna är inga främlingar, de är medborgare i sina länder med rätt till mänskliga liv, bostäder, utbildning och arbete.

Johannes från Läkare i Världen pratar om alla människors rätt till hälsa och sjukvård.

– Sverige har sagt sig vilja vara en tydlig röst i världen för mänskliga rättigheter, men lever inte alls upp till detta åtagande. Romer, papperslösa med flera nekas sjukvård i Sverige.

Vassili från Rumänien tar mikrofonen och tackar för det stöd och den hjälp de har fått från organisationer och enskilda.

– Ni har hjälpt oss med kläder och mat. Rumänien är ett fattigt land och vi får ingen hjälp där. Därför vill vi stanna här! Men vi vill inte tigga, vi vill arbeta. Våra familjer där hemma behöver stöd. Här kan vi kanske överleva.

Elena, som bor i Högdalens lilla bosättning, vill också tacka för den hjälp och stöd hon får.

– Med pengarna vi fått in här har vi byggt bostäder hemma i Rumänien, men myndigheterna har rivit dem igen! Det finns inget kvar för oss i Rumänien, därför vill vi vara här. Vi vill inte tigga, vi vill jobba. Men vi får inga jobb.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

Kära vänner av Gamla bilder berättar!

Den här gången dyker vi ner i Jonny Ivanovic fotoalbum.

Bilderna är tagna under 60-talet.

Till vänster en bild från Tappan.

Under den barnen Jonny, Kati, Majlis och Elvy.

Grillgänget är Kila, Ija, Pepi och en busig Vanja.

Camparna i svartvitt är mami Loli och papo Serga med Jonny i knäet.

De färgglada camparna med den tjusiga bilen är Sabina och Pepi med barnen Nina och Jonny.

Mias hemlagade gnocchi alla nonna

Idag är vi vana vid att köpa pasta och gnocchi färdiga i affären, men det är otroligt mycket godare att göra själv. Det här receptet är en bra start!

Det här behöver du till 6 personer:

1.5 kg potatis
6 dl vetemjöl
2 ägg
500 gr nötkött(gärna entrecote)
1 liter krossade tomater
1 st morot
1 st lök
1st selleristjälk
4 msk olivolja
1 knippe basilika

Salt, vitpeppar, svartpeppar och muskot efter smak

Så här gör du gnocchi:

Välj gärna en mjölig potatissort.

Koka potatisen tills den är mjuk. Låt den svalna något, skala potatisen och pressa den med en potatispress. Blanda potatismoset med ägg, salt, vitpeppar och muskot. Tillsätt sedan mjölet och arbeta samman till en jämn, fast deg.

Dela potatisdegen i 10 lika stora portioner och rulla dessa till tumstjocka längder. Skär längderna i cirka 3 cm stora bitar och strö över mjöl.

Räffla dem på översidan genom att pressa lätt med baksidan av en gaffel. Lägg ner gnocchin i lätt sjudande saltat vatten, inte alltför många åt gången.

När de stiger upp till ytan är de färdiga. Lyft ur gnocchin med en hålslev och låt dem rinna av väl.

Så här gör du köttsåsen:

Hacka lök, morot och selleri i små bitar. Skär köttet i små bitar.

Bryn grönsakerna i olivoljan i en stekgryta tills löken får en gyllene genomskinlig färg, tillsätt köttet och rör om. Låt det hela bryna lite. Häll i de krossade tomaterna och hackad basilika, låt småkoka i 30 minuter, smaka av med salt och svartpeppar. Rör om då och då så att såsen inte bränner fast i botten. Servera gnocchi med köttsås med lite färsk riven parmesanost över.

Smaklig måltid!

La Miáki gnocchi alla nonna

Adžés sam sikadé te činás e pasta thaj le gnocchi gáta ándo dučano, núma maj lašó anklél te čiravés o xabén kórkořo kheré. Kačá recepta thol tut po drom te lašarés ciri pasta.

Gadó trubúl 6 ženenge

1,5 kilóvo	kolompíri
6 dl	ařó
2	anřé
500 gr	guruvano mas (entrecote)
1 lítra	ličardé peredéci
1	morkój
1	kotšáj celleri
4 baré řojá	oliviásko vulój
1 drez	basilika

Lon, parno pipéri, kaló pipéri thaj muskot sar tu kamés

Gadea lašarés le gnocchi:

Čin kolompíri kaj vušoro phařadón kána čiravés le. Čiráv le kolompíra gáta. Muk te šudrón čiřa, řánde pála godá ličar le kolompíra. Hamisár le ličardé kolompíra maj tho andre le anřé. Lon thaj pipéri thaj muskot. Palá godo maj šor andré o ařó thaj fremnetisár o xumér te anklél zuraló. Huláv o xumér ánde deš lúndži kotorá, thuló sar o thuló naj. Šin o lúngo xumér ánde 3 centimeturja de lúndži kotorá, šor oprál čiřa ařó.

Semnosár le gnocchi la furkása. Muk le gnocchi te čirón lokés ándo londó paj, na tho andré prja but

ánda jekh dáta. Le gnocchi gata le kána vazdinesájle katár la tigajáko fúndo.

Vázde avří le gnocchi la řojása thaj muk te šučón mišto.

Gadea čiravés le masésko soso:

Šin o purúm, o morkój, thaj e selleri ánde cigné kotorá. Šin o mas ánde cigné kotorá. Pek e zelenimáta ando vulój ánde jekh barí tipsía ži pon liné šukár fárba, maj tho andré o mas te pečól. Šor oprál le ličardé peredéci thaj šin andré e basilika, muk te čiról ánde 30 minúci, maj tho lon thaj pipéri hamisár te na phaból o soso.

Xan le gnocchi ande jekh than le masésko soso.

Xan pe sastimáste

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.
Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se